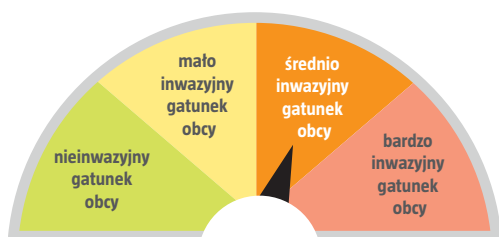

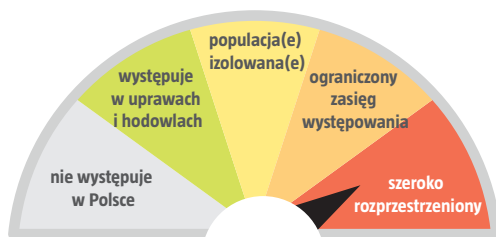
Niecierpki

Inwazyjne Gatunki Obce

Niecierpek gruczołowaty *Impatiens glandulifera*

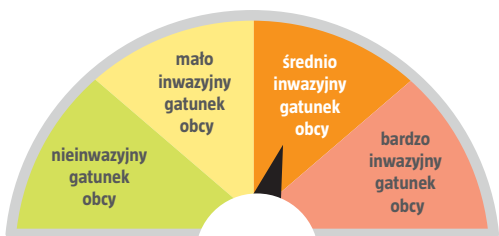

Kategoria stopnia inwazyjności gatunku

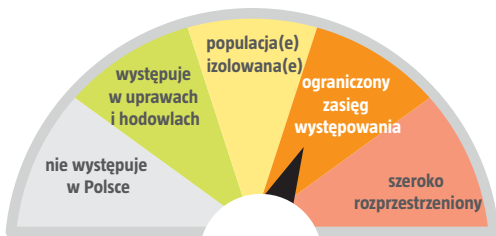

Kategoria stopnia rozprzestrzenienia

Niecierpek pomarańczowy *Impatiens capensis*

Kategoria stopnia inwazyjności gatunku

Kategoria stopnia rozprzestrzenienia

Występowanie na świecie

Naturalnym regionem występowania **niecierpka gruczołowatego** są zachodnie Himalaje, gdzie jest on składnikiem wysokogórskich łąk i ziołorośli. Rośnie też na kamieńcach nadrzecznych i w wilgotnych lasach liściastych na wysokości od 1800 do 4000 metrów n.p.m. Zajmuje tam również siedliska stworzone przez człowieka: rowy przydrożne, obrzeża pól uprawnych oraz siedliska ruderalne na obszarach zabudowanych i na wysypiskach śmieci.

Mapy występowania niecierpka gruczołowatego i pomarańczowego w krajach Europy (2018)

Impatiens glandulifera Royle Niecierpek gruczołowaty

- nie występuje
- występuje (gatunek obcy)

Impatiens capensis Meerb. Niecierpek pomarańczowy

- nie występuje
- występuje (gatunek obcy)

Natomiast **niecierpek pomarańczowy** pochodzi ze wschodniej części Ameryki Północnej. W naturalnym zasięgu jest składnikiem zbiorowisk słodkowodnych bagien w estuariach (poszerzone, lejkowate ujście rzeki). Wchodzi w skład zbiorowisk szuwarowych i podmokłych lasów z panującym klonem czerwonym lub dębem błotnym. W mniejszym zagęszczeniu pojawia się w umiarkowanie wilgotnych lasach.

Charakterystyka gatunków

Niecierpek gruczołowaty to roślina roczna o wysokości 1–3 metrów. Kwitnie od lipca do nawet października. Rozmnaża się wyłącznie przez nasiona zachowujące w glebie zdolność do kiełkowania przez co najmniej 18 miesięcy, choć większość kiełkuje na wiosnę następnego roku. Torebka, pękając, rozrzuca nasiona na odległość kilku metrów, co w pierwszych etapach rozwoju obok szybkiego wzrostu należy do właściwości ułatwiających roślinie inwazję na siedliskach wilgotnych – brzegach cieków i zbiorników wodnych.

KWIATY	Grzbieciste kwiaty są najczęściej różowe lub purpurowe, rzadziej białe, o długości do 4 centymetrów, zebrane po kilka – kilkanaście w skrócone grona. Mają po 5 płatków, z których górny jest silnie wysklepiony, a boczne, zrosnięte parami, tworzą dolną wargę – miejsce lądowania zapylaczy (głównie trzmieli i pszczoł miodnych).	
OWOCE	Maczugowata torebka o długości do 3,5 centymetra pęka pięcioma odwijającymi się klapami. Zawiera do 16 czarnych, okrągłych nasion.	

Niecierpek pomarańczowy to również roślina roczna, zwykle o wysokości 0,5–1,5 metra, podobna do rodzimego w Polsce niecierpka pospolitego. Kwitnienie trwa do pierwszych przymrozków. Pierwsze kwiaty samopylne otwierają się już w maju. Rozmnaża się wyłącznie przez nasiona, które rozrzuca na odległość do 2 metrów. Nasiona unoszą się na powierzchni wody do 200 dni i są w ten sposób roznoszone na znaczne odległości, co z ich jednoczesnym kiełkowaniem umożliwia opanowywanie nowych stanowisk. Nasiona nie znoszą przechowywania na sucho, w glebie zachowują zdolność kiełkowania do 3 lat, choć większość kiełkuje na wiosnę następnego roku.

KWIATY	Grzbieciste kwiaty, długości 2,5 centymetra, wyrastają z kątów górnych liści pojedynczo lub po 2–3 na szypułce. Są najczęściej pomarańczowe z czerwono-brązowymi plamami. Mają po 5 płatków, z których górny jest silnie wysklepiony, a boczne, zrosnięte parami, tworzą dolną wargę – miejsce lądowania zapylaczy, w Europie głównie trzmieli. Roślina tworzy też drobne, nieotwierające się kwiaty samopylne.	
OWOCE	Podłużna zielona torebka z jasnopomarańczowymi smugami ma długość do 2 centymetrów i zawiera 1–5 czarnych nasion. Pękając, rozrzuca nasiona pięcioma odwijającymi się klapami.	

Występowanie w Polsce i preferowane siedliska

Niecierpek gruczołowaty występuje w Polsce we wszystkich województwach, jednak zdecydowanie częściej w południowej niż w północnej części kraju. Gatunek kolonizuje odsłonięte brzegi cieków, niezależnie od uziarnienia materiału glebowego, wkracza w szuwały, ziołorośla okrajkowe i na kamieńce nadrzeczne. Pojawia się w podmokłych łągach olszowych, łągach wierzbowo-topolowych i zaroślach wierzbowych, a także w buczynach, zniekształconych grądach i młodych nasadzeniach różnych gatunków drzew. Można go obserwować na wilgotnych siedliskach ruderalnych i rzadko jako chwast w uprawach rolnych.

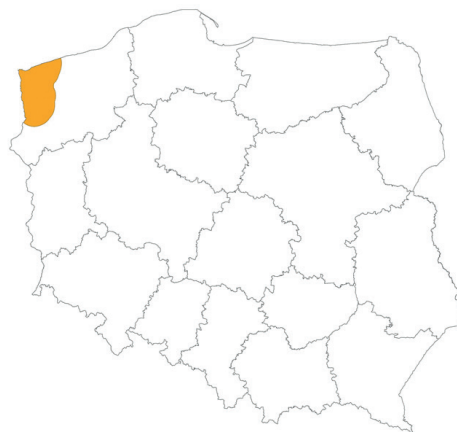
Z kolei **niecierpek pomarańczowy** występuje wyłącznie w województwie zachodniopomorskim, w rejonie Zalewu Szczecińskiego. Wkracza tam do łągów olszowych, zarośli wierzbowych, szuwarów i nadrzecznych zbiorowisk okrajkowych, pojawia się też na wilgotnych siedliskach ruderalnych, między innymi w przydrożnych rowach. Jego liczebność na poszczególnych stanowiskach jest zróżnicowana i waha się od pojedynczych roślin do wielotysięcznych populacji, które wykazują wahania liczebności w poszczególnych latach obserwacji. Na niektórych stanowiskach wyraźny spadek liczebności spowodowały silne susze wiosenne i letnie.

Mapy zasięgu występowania niecierpka gruczołowatego i pomarańczowego w Polsce (2018)

Impatiens glandulifera Royle
Niecierpek gruczołowaty

Impatiens capensis Meerb.
Niecierpek pomarańczowy

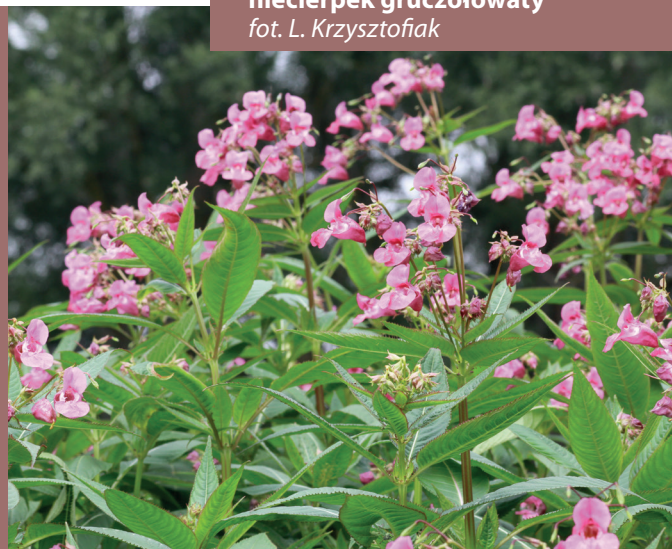
Historia i sposób wprowadzenia do środowiska przyrodniczego w Polsce i Europie

Niecierpek gruczołowaty jako roślina ozdobna i miododajna został wprowadzony do Polski pod koniec XIX wieku. W obecnych granicach pierwsze obserwacje gatunku poza uprawą pochodzą z terenu Dolnego Śląska z 1890 roku. Kolejne stanowiska do połowy XX wieku pojawiały się głównie w południowo-zachodniej części kraju. W drugiej połowie XX wieku niecierpek gruczołowaty stał się popularną rośliną miododajną i składnikiem przydomowych ogródków. Jego stanowisk zaczęło szybko przybywać, najwięcej na południu Polski, a w rozproszeniu także w innych regionach. Najmniej stanowisk znanych było z terenu północno-wschodniej Polski, gdzie po 2000 roku zaczęła się szybka kolonizacja gatunku. Roślina poza uprawą łatwo wydostała się w drodze autochorii (rozzucania nasion podczas gwałtownego pęknięcia owoców). Do środowiska przyrodniczego przedostała się z zawierającymi nasiona odpadami z ogrodów, zwłaszcza gdy trafiały one na obrzeża

wód. Zasiedlenie brzegów rzek i strumieni zapewnił też transport nasion z materiałem wleczonym po dnie cieków, umożliwiającą rozprzestrzenianie się na znaczne odległości.

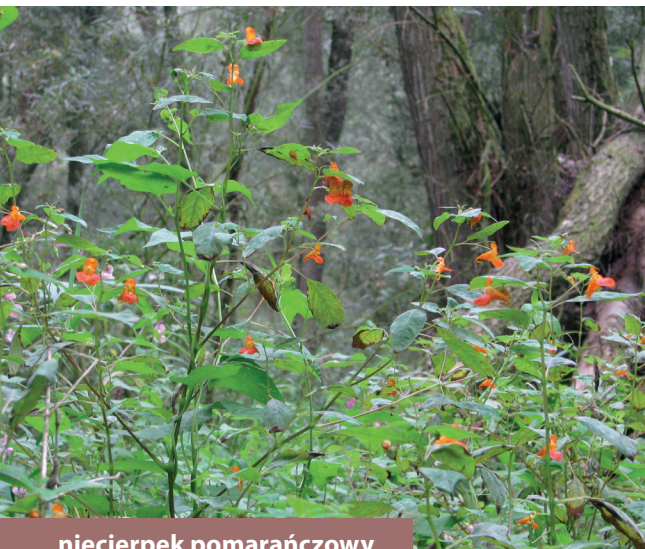

niecierpek gruczołowaty
fot. B. Tokarska-Guzik

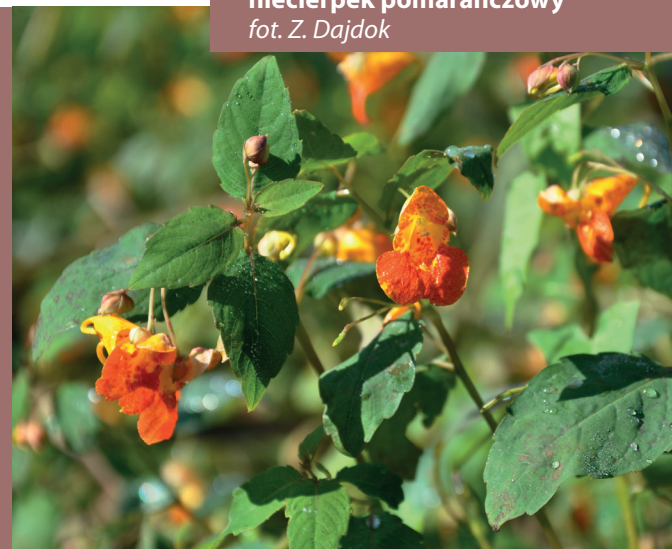

niecierpek gruczołowaty
fot. L. Krzysztofiak

Z kolei **niecierpek pomarańczowy** najprawdopodobniej został przywleczony do Polski z transportem wodnym, być może w wodach balastowych lub z przewożonymi towarami. Jego pierwsze stanowiska znajdują się w okolicach Trzebieży, w pobliżu toru wodnego Szczecin–Świnoujście. Roślina w momencie znalezienia w Polsce pierwszych stanowisk, czyli w 1987 roku, była już obecna w krajach Europy Zachodniej – w Wielkiej Brytanii od ponad 160 lat, a we Francji, gdzie została wprowadzona jako ozdobna, od około 90 lat.

niecierpek pomarańczowy
fot. B. Tokarska-Guzik

niecierpek pomarańczowy
fot. Z. Dajdok

Zagrożenia powodowane przez niecierpki

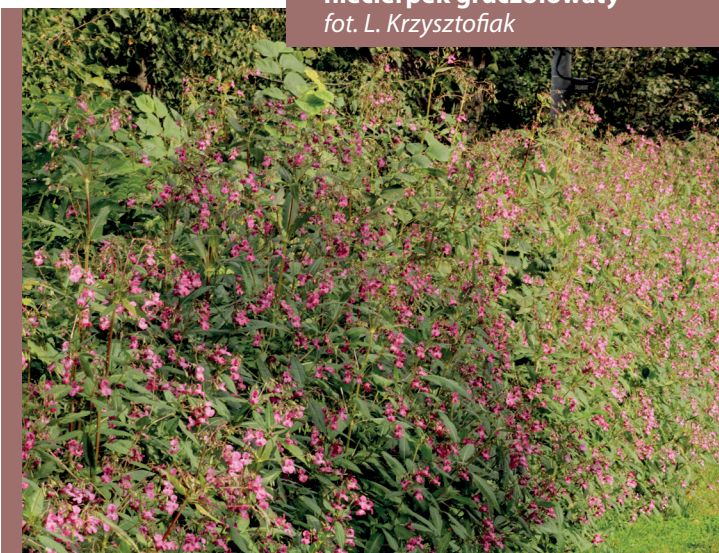
Wpływ na środowisko przyrodnicze

W Polsce **niecierpek gruczołowaty** kolonizuje najczęściej siedliska związane z brzegami wód, gdzie skutecznie konkuruje z innymi roślinami o zasoby siedliskowe, w czym pomaga mu szybki i synchroniczny wzrost siewek. Ponadto substancje wydzielane do gleby przez korzenie lub dostające się do niej z rozłożonej biomasy mogą hamować kiełkowanie innych gatunków. Niecierpek gruczołowaty zmienia też skład i funkcjonowanie glebowej bioty bakterii i grzybów, w tym mikoryzowych. Produkując bogaty w cukry nektar, staje się bardziej atrakcyjny dla owadów zapylających niż rodzime gatunki roślin, u których w efekcie spada efektywność wytwarzania nasion. W wielkopowierzchniowych płatach roślinności z jego udziałem obserwuje się ubożenie składu i zmiany w liczebności bezkręgowców glebowych i naziemnych. Ponadto z roku na rok pogłębia się ujemny wpływ gatunku na skład roślinności i glebowy bank nasion.

Ze względu na bogaty w cukry i aminokwasy nektar **niecierpek pomarańczowy** konkuruje z gatunkami rodzimymi o zapylacze, możliwe są również oddziaływania allelopatyczne, tak jak w przypadku innych gatunków niecierpków.

niecierpek pomarańczowy
fot. M. Myśliwy

niecierpek gruczołowaty
fot. L. Krzysztofiak

Wpływ na gospodarkę

Niecierpek gruczołowaty był chętnie wysiewany przez właścicieli pasiek z powodu wysokiej produkcji pyłku i bogatego w cukry nektaru. Jego duże populacje mogą odciągać zapylacze i osłabiać plonowanie roślin uprawnych rosnących w sąsiedztwie i kwitnących w tym samym czasie co niecierpek. Dotychczas gatunek sporadycznie notowano jako chwast w uprawach rolnych, masowo może pojawiać się na nieużytkowanych łąkach i pastwiskach. Nie utrudnia to ich wykorzystania, gdyż może być spaszony przez zwierzęta roślinożerne bez ujemnych skutków.

Brak jest informacji o negatywnym wpływie **niecierpka pomarańczowego** na krajową gospodarkę i uprawę roślin.

Działania podjęte w projekcie w ramach opracowania metod i pilotażowego zwalczania niecierpków

W ramach projektu testowano **zwalczanie niecierpków za pomocą 3 metod na łącznie 9 stanowiskach**, zlokalizowanych w okolicach Suwałk, w powiecie goleniowskim oraz w Beskidzie Śląskim. Testowano metodę koszenia/wyrywania w wariantach z cztero-, pięcio- i siedmiokrotnym powtórzeniem. Pozostałe metody opisywane w dostępnych źródłach nie zostały zarekomendowane do stosowania w Polsce. Metoda koszenia/wyrywania polega na ręcznym wyrywaniu roślin z korzeniami i/lub ich koszeniu przy użyciu kosi mechanicznej lub ręcznej w okresie przed kwitnieniem. Zabiegi w sezonie wykonuje się od maja do września–października, przy czym terminy kolejnych zabiegów należy tak planować, aby nie dopuścić do zakwitnięcia. Należy też brać pod uwagę warunki pogodowe w danym roku – przykładowo chłodna wiosna i związana z tym opóźniona wegetacja może wymagać późniejszego rozpoczęcia pierwszego zabiegu (nawet w czerwcu), a ciepły i wilgotny okres w pełni sezonu wegetacyjnego powoduje skrócenie czasu między kolejnymi zabiegami do 2 tygodni.

**zwalczanie niecierpków –
metoda wyrywania**
fot. M. Myśliwy

**zwalczanie niecierpków –
metoda koszenia**
fot. B. Tokarska-Guzik

Więcej informacji o niecierpkach i metodach ich zwalczania zamieszczono w Kompendium opublikowanym na stronie:

www.projekty.gdos.gov.pl/igo
www.gov.pl/gdos

Opracowanie:
Euro Pilot Sp. z o.o., Warszawa
www.europilot.com.pl